

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

О.А. КРАТТ, к.е.н., доцент,
Донецкий национальный технический университет

**СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНА РИНКОВА ЕКОНОМІКА
ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ БАЗИС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Процес глобалізації став прикметою, що характеризує сучасний стан світової економіки. Приймаючи як орієнтир інтеграцію у світову економічну систему, українська економіка зазнає впливу від цього процесу. Вихід на міжнародні ринки, як і залучення іноземних інвестицій, для багатьох вітчизняних підприємств стали «рятувальним кругом», що сприяло виходу з економічної кризи. У цій ситуації важливо знати, наскільки стійким є процес інтеграції. Говорити про стійкість синтезу систем будь-якої природи, у тому числі економічних, можливо лише за умови, що вони функціонують по єдиних принципах. Отже, закономірне питання, якою мірою принципи функціонування вітчизняного господарського механізму ідентичні принципам, що лежать в основі розвинутих західних економік? Причому принципи виконують роль орієнтирів, форми і методи досягнення яких у кожній національній економіці будуть оригінальні, у залежності від того, з якої вихідної точки починається рух. Дана постановка питання визначає актуальність цієї публікації, у якій здійснена спроба аргументовано пояснити унікальність перетворень, початих у вітчизняній економіці з моменту проголошення суверенітету України.

При визначенні державного статусу в ст. 1 Конституції України серед інших ознак присутня також соціальна [1]. Сучасному етапу історії матеріальної цивілізації відомі два основних типи господарських систем, що дозволяють досягти соціальних благ: перший включає прийоми і методи господарювання, засновані на комуністичній ідеї рівності та братерства, другий – це такий, що базується на принципах ринкового підприємництва. Кожний тип було апробовано у багатьох країнах, а, ви-

ходить, обидва мають глибокі соціально-моральні корені, що забезпечують право на існування. Протягом тривалого періоду комуністичного будівництва для досягнення соціальної справедливості використовувалися прийоми і методи планово-директивної економіки, побудовані на суспільній формі власності на знаряддя та засоби виробництва. Підсумком було досягнення значних соціальних благ і гарантій для населення. Разом з тим, те, що пріоритет у господарській діяльності віддавався соціальним завоюванням на шкоду економічній ефективності, привело до значних матеріальних і моральних прорахунків і визначило економічні перетворення в другій половині вісімдесятих років ХХ ст. Реформи стали прелюдією до революційних політичних і соціально-економічних трансформацій, що мали місце у 1991 р.

Оскільки перший з названих типів господарської системи виявився економічно неспроможним, то в умовах обмеженого вибору перевагу на початку дев'яностих років минулого сторіччя було віддано другому. Перехід до ринкових принципів і методів господарювання припускав принципово інші шляхи подолання соціальних проблем. У світовій практиці господарювання для розв'язання подібного роду питань з успіхом використовувалася концепція соціально орієнтованої ринкової економіки, основу якої складав принцип з'єднання ринкових і державних механізмів регулювання. Стало бути для оптимального сполучення вільного підприємництва і соціального благополуччя в розвитку вітчизняної економіки було обрано орієнтацію на соціальне ринкове господарство. Головною метою такого роду економіки є

© О.А. Кратт, 2004

надання соціальних прав і гарантій населенню, що закріплено в ст.3 Конституції України: "Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави" [1]. Цим соціальна ринкова економіка відрізняється від «чистого» капіталізму, або класичного ринку, головною метою якого виступає задоволення егоцентричного підприємницького інтересу, що приймає форму прибутку. Таким чином, дотримуючись конституційних принципів, процеси та явища в українській економіці необхідно розглядати з позицій зведення фундаменту соціально орієнтованої ринкової економіки.

Проблемам формування та функціонування соціально орієнтованої ринкової економіки (далі – СОРЕ) присвячені роботи видатних німецьких вчених К.Аденауера, Ф.Бема, А.Мюллер-Армака, В.Ойкена. Сучасним проблемам функціонування СОРЕ присвячені публікації німецьких економістів Т.Гесса, Ш.Градла, Р.Кенінга, Р.Клапхана, Х.Ламберта, К.Херрманн-Піллата. Вітчизняні економісти все більше уваги приділяють впровадженню принципів СОРЕ у практику господарювання. Серед них треба виділити публікації В.Волинського, А.Деркача, Л.Є.Момотюка, О.М.Палія, Б.Панасюка, В.А.Скуратівського, Г.Я.Стеблія, Н.Титаренко, І.Тодріної, В.П.Удовиченка. Метою цієї публікації є виявлення та висвітлення вітчизняної специфіки формування СОРЕ в унікальний для економічної історії період зміни соціалістичного типу виробничих відносин капіталістичним, що надасть можливість вибрати методи управління, які дозволяють досягти синтезу соціальних гарантій і ринкових свобод.

Вибравши соціальні орієнтири ринкової економіки, Україна пішла шляхом багатьох країн, що вже сформували або

формують господарські системи подібного напрямку. Концепція соціально орієнтованої ринкової економіки стала втілюватися в господарську практику після другої світової війни, коли багато країн з розвинутою господарською системою почали соціальну трансформацію своїх економік. Грунтуючись на даних Г.Волинського та І.Тодріної, слід зазначити, що в даний час приблизно у двадцяти високорозвинених державах функціонують соціально орієнтовані ринкові системи: у США, Канаді, Німеччині, Франції, Австрії, Швеції, Японії. Приблизно у п'ятнадцяти країнах, у числі яких Південна Корея, Сінгапур, Чілі, Аргентина, Туреччина, Чехія, Словенія, після успішно проведених ринкових реформ реально формується названий тип господарства [2,с.28]. Таким чином, якщо судити по соціально-економічному рівню розвитку, досягнутому цими країнами, то вибір Україною даного напрямку економічного розвитку можна вважати гідним. Однак від декларування гасел до реального втілення їх у життя, як правило, проходить не один рік. За цей час можуть змінитися і гасла, і навколишня дійсність. Тому на даній стадії розвитку теорії і практики актуальним є з'ясування як змісту концепції, так і процедур її втілення у життя.

Коли мова йде про втілення в господарську практику соціальних орієнтирів, необхідно уточнити, що існує кілька моделей СОРЕ, серед яких найбільш відомими є ліберальна, консервативна та соціал-демократична. На думку Н.Татаренка, для України теоретично обґрунтовано доцільність побудови соціально-ринкового господарства за німецькою подобою – „континентальної моделі”, що є різновидом ліберальної [3,с.60]. Міністр народного господарства ФРН Л.Ерхард оголосив створення соціально-ринкового господарства програмною метою західнонімецької економічної реформи кінця сорокових – початку п'ятдесятих років минулого сторіччя. Пізніше він висловився таким чином щодо підсумків реформ: „Соціальне ринкове господарство, яке має місце у ФРН, може вимагати того, щоб політики рахувалися з

ним, як з важливим чинником, який визначає і відображає будівництво нашої демократичної держави. Ця економічна політика зуміла у найкоротший час провести безпрецедентну в історії відбудовну роботу. За допомогою цієї політики нам не тільки вдалося дати роботу та їжу населенню, котре збільшилось на одну чверть, але й підняти добробут цих людей на такий рівень, що перевершує рівень кращих довоєнних років» [4,с.21]. Ш.Градл вважає, що саме в Німеччині створено класичну соціально-економічну систему даного типу [5,с.112-142]. Більш докладно підвалини соціально-ринкової економіки розглянуто у роботі Х.Ламперта [6]. Прихильником континентальної моделі є В.П.Удовиченко, який вважає, що німецький варіант викликає особливий інтерес, оскільки він поєднує високу економічну ефективність з розвинутою системою соціального захисту, яка заснована на певних принципах, основними з яких є надання економічної свободи, що служить стимулом високої продуктивності праці [7,с.39].

Крім Німеччини, континентальна модель СОРЕ використовується в Австрії, Бельгії, Нідерландах і почасти у Франції. Природно, що ринкові механізми країн, чиї економіки соціально орієнтовані, істотно відрізняються, але при цьому єдиним для них є підпорядкування державної діяльності досягненню результатів у соціальній сфері. Загальна характеристика та моделі функціонування держав загального добробуту містяться у роботі В.А.Скура-тівського й О.М.Палія. Автори окремо розглядають шведську модель соціал-демократичної держави добробуту, державу загального добробуту у соціально орієнтованій ринковій економіці ФРН та державу загального добробуту у США [8,с.154-184]. Разом з тим, як відзначає К.Херрманн-Піллат, «...не все так просто. Навіть у Німеччині немає єдиного підходу до визначення базових елементів соціальної ринкової економіки, сьогодні багато хто дотримує думки, що у ФРН соціальна ринкова економіка поступово деградує» [9,с.48]. Настільки категорична заява пере-

конує в тім, що необхідно вкрай обережно підходити до використання моделей соціально-економічного розвитку, навіть у тому випадку, якщо результати їхнього впровадження оцінюються багатьма як позитивні. Тому заперукою більш результативного впровадження тієї чи іншої моделі на практиці має бути з'ясування еволюції основних категорій соціально орієнтованої ринкової економіки.

Теоретичним фундаментом післявоєнних економічних реформ у Німеччині вважається концепція, яка розроблена А.Мюллером-Армаком, що у 1947 р. ввів в економічну термінологію поняття «соціальна ринкова економіка». Його концепція ґрунтується на економічному ученні про вплив інституцій і правил на поведінку економічних суб'єктів [10,с.37-312]. Зокрема, мова йде про представників фрайбурзької школи тридцятих-сорокових років минулого сторіччя В.Ойкена і Ф.Бема. В.Ойкен вважається автором концепції ордолібералізму, що, будучи варіантом німецького лібералізму, була самою впливовою в західній економічній науці другої половини двадцятого сторіччя. В.Ойкен впровадив в економічний аналіз поняття двох ідеальних типів господарства: централізовано регульоване і ринкове (мінусе). Вихідною тезою концепції В.Ойкена є категорія „економічний порядок”. Призначення економічного порядку, з погляду автора, полягає в тому, щоб „взаємопов'язати кожну робочу годину всіх працівників з величезною кількістю матеріальних засобів виробництва з метою подолання економічної обмеженості” [11,с.23-89]. Прийнявши на озброєння ідеї фрайбурзької школи, А.Мюллер-Армак одночасно наполягав на тому, що сучасна ринкова економіка вимагає активної економічної політики, яка б відповідала соціальним завданням вільного суспільства. При цьому необхідно діяти у двох напрямках: політика порядку визначає правила поведінки ринкових суб'єктів і облік соціально-політичних орієнтацій [12,с.62]. Однак як представники фрайбурзької школи, так і А.Мюллер-Армак були в числі тих, хто

зробив значний внесок у вирішення проблеми соціальної природи економічних процесів і явищ.

Спробу періодизації розвитку соціальної економічної думки почав Ю.В.Веселов [13]. Перші ідеї про соціальну природу економічного життя за правом належать А.Смиту. Його теорія економічного лібералізму має міцну соціально-філософську базу, що становить значний інтерес для соціальної орієнтації економіки. Значущий внесок у розуміння соціальної природи економіки вніс К.Маркс, що пояснив причини соціальних протиріч капіталізму з позицій пануючих відносин. Праці представників німецької соціально-економічної школи політичної економії В.Рошера, Б.Гильдербранда, К.Кнуса, Г.Шмоллера, К.Бюхера і В.Зомбарта були присвячені дослідженню взаємозв'язку економіки, релігії, етики і політики. Саме роботи представників цієї школи стали методологічною базою, на основі якої згодом М.Вебер створив теорію соціальної економіки, власне і ввівши в економічний лексикон термін «соціальна економіка» [14;15]. Ідейний фундамент економічної соціології був закладений Э.Дюркгеймом, М.Вебером, Г.Зиммелем і Р.Штаммлером наприкінці дев'яностих років XIX ст. – початку XX ст. Майже в той же час до досліджень соціальних проблем економіки було звернено увагу Т.Веблена, Дж.М.Кейнса, К.Поланьї і Ф.Хайєка. Дуже багато для розробки економічної соціології як окремої галузі соціології зробили в п'ятдесятих – шістдесятих роках минулого сторіччя Т.Парсонс і Н.Смелсер, а у сімдесятих-вісімдесятих - Р.Сведберг, А.Стинчкоб і А.Мартинелі [16,с.76-105].

Притім, що концептуальні основи СОРЕ визнаються абсолютною більшістю вітчизняних економістів, соціоекономічні ідеї західних шкіл не одержали однозначної підтримки українських учених. Наприклад, у фундаментальній роботі О.І.Амоші, М.Д.Прокопенка й Є.Т.Іванова міститься критичний аналіз економічної соціології [17]. Питанням соціальної орієнтації ринкових реформ у вітчизняній економіці ба-

гато уваги приділяє В.М.Геєць, причому звертає на себе увагу відверто негативне ставлення автора до методів здійснення реформ [18]. Із зовсім нейтральних позицій соціальна економіка як самостійна галузь економічних знань подана у працях російського вченого С.Г.Слезингера. Соціальну економіку, що формується у межах соціальної держави, він характеризує, як систему господарювання, що забезпечує досягнення соціально орієнтованого економічного зростання при одночасному економічно орієнтованому соціальному розвитку [19,с.8]. Предметом соціальної економіки, з погляду автора, є вивчення економіки зростання добробуту людей у системному взаємозв'язку з використанням їхнього потенціалу для стійкого розвитку економіки і соціальної сфери [19,с.16].

Причини критичного ставлення варто шукати в різниці соціально-економічних умов, щодо яких західні і вітчизняні економісти роблять висновки. У цьому зв'язку варто погодитися з думкою А.Деркача і Б.Панасюка, які вважають, що будівництво соціальної ринкової економіки повинне ґрунтуватися на історичних і духовних цінностях нації, категоріях географічного і геополітичного простору, з'єднанні ринкових факторів і ролі держави в регулюванні економіки [20,с.11]. О.І.Амоша, М.Д.Прокопенко й Є.Т.Іванов відзначають, що «переймаючи закордонний досвід і досягнення, економісти повинні діяти так, щоб не порушувався сформований баланс суспільних інтересів на шкоду соціальної складової економічного зростання» [17,с.476]. Аналогічної думки дотримують і деякі західні економісти. З погляду Н.Біггарта, соціальна організація має глибокі корені і важко піддається змінам. Автор вважає, що недоцільно копіювати моделі економічного розвитку країн, навіть якщо вони продемонстрували виняткову ефективність. Будь-які зміни, на його думку, «повинні починатися з дослідження місцевої моделі соціальної організації, найбільш значущих соціальних угруповань і організаційної логіки» [21,с.261]. Даючи оцінку діям МВФ і Всесвітнього банку

щодо побудови моделей ринку, Н.Біггарт висловлює думку, що набагато краще вивчити соціальну організацію тієї або іншої нації і знайти ключ до розкриття її економічних переваг [21,с.263]. Якщо, на думку Г.Стеблій, Чеська республіка досягла позитивних результатів у реформуванні економічної системи, то Н.Біггарт, навпаки, вважає, що соціальним інститутам цієї країни був нанесений серйозний збиток через спроби втиснути економіку у вигадану модель масової приватизації і масштабних реформ фінансової системи [22,с.193; 21,с.257]. Отже, необхідно з'ясувати, у чому полягають особливості національних економік розвинених західних країн і пострадянських держав.

Оцінюючи шлях переходу до СОРЕ розвинених країн Заходу, варто погодитися з думкою Л.Є.Момотюк, що класичне ринкове господарство під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку трансформується в соціальне ринкове господарство [23,с.87]. Це значить, що для країн Заходу СОРЕ є черговим етапом розвитку ринкової економіки. Отже, у країнах Заходу до моменту переходу була необхідність у соціологізації монополістичної економіки з метою досягнення соціальної стабільності суспільства.

В Україні, як було відзначено вище, до моменту проголошення курсу на СОРЕ вже існувала соціально орієнтована економіка, сформована протягом багатьох десятиліть. Цю особливість вірно помітив М.Д.Прокопенко. У загальному вигляді він подав теоретичну модель соціально орієнтованої економіки, у якій товарно-грошовий оборот розбито на оборот в сфері виробництва, оборот поза сферою виробництва і грошову масу в обігу [24,с.47]. Принципово оцінюючи результати соціалістичного будівництва і сучасних ринкових реформ, автор аргументовано відстоює тезу, що народне господарство України знаходилося і продовжує знаходитися в межах соціально орієнтованої економіки [24,с.33-50]. Отже, у пострадянських державах, навпаки, до моменту переходу були досягнуті високі соціальні гарантії і була потрібна

капіталізація економіки з метою підвищення її ефективності. Н.Татаренко висловлюється з цього приводу так: „У той час, як в Україні з небаченою послідовністю насаджувався жорсткий монетаризм, у розвинених ринкових країнах велися дебати про те, які форми ринку є найефективнішими з огляду на їх соціальну доцільність і в рамках яких економічних моделей найповніше реалізуються завдання, що стоять перед суспільством у цілому” [3,с.56]. Таким чином, порівнюючи шляхи переходу до СОРЕ розвинених держав Заходу і пострадянських країн, необхідно зробити висновок про різницю вихідних умов, а, стало бути, і цілі, і шляхи їх досягнення будуть зовсім іншими. Це значить, що методи та форми формування вітчизняної економіки соціально орієнтованого типу, як і інших країн пострадянського простору, що обрали даний шлях розвитку національних систем господарювання, з позицій досвіду західних країн варто визнати унікальними. Цей висновок є досить важливим теоретичним узагальненням, що дозволяє установити напрямки реформування соціального сектора вітчизняної економіки.

Таким чином, СОРЕ, по суті, спочатку була черговим етапом еволюції капіталістичної економіки. Після краху соціалістичної системи і нової орієнтації економік пострадянських держав її варто визнати етапом розвитку уже світового господарства. Основною відмінною рисою є новий рівень усвідомлення взаємодії учасників процесу товарного обороту, що полягає в розумінні абсурдності протиставлення ринкових принципів ведення господарства і соціальних гарантій. Ринок варто розглядати як одне з явищ у межах суспільних відносин, а, виходить, він соціальний по суті. Соціальне у перекладі з латинської означає „суспільне, зв'язане з життям і відносинами людей у суспільстві”. Економічні відносини поряд з сімейними, політичними та іншими становлять основу суспільства, тобто вони не можуть існувати поза суспільством. Треба усвідомити, що, коли мова йде про соціальний зміст еконо-

мічних відносин, то мається на увазі не відносини між індивідами, а між суб'єктами ринку, тобто між підприємствами. Стало бути, соціальний аспект економіки демонструє відносини між суб'єктами господарчої діяльності. З цього приводу Г.Стеблій робить два висновки: перший – „багатогранна і динамічна ринкова економіка стає все більш соціально спрямованою”, другий – „соціальна спрямованість економіки є невід'ємним елементом, однією з перших ознак цивілізованого суспільства” [22,с.192]. У цьому зв'язку твердження, що ринок не має потреби в регулюванні з боку суспільства, є не більш ніж популізм, що не має нічого спільного з реальністю. Механізм ринкової авторегуляції більш складний і гнучкий, ніж планово-директивне регулювання, а, виходить, він має потребу в управлінні. Насамперед, ринок вимагає високого рівня розвитку суспільної свідомості, що виражається в розумінні роботодавцем і найманим робітником взаємодоповнюваності і взаємозумовленості один одного. Чітко кажучи, СОРЕ символізує перехід від ідеології соціального протистояння роботодавців і найманих робітників до ідеології соціального партнерства.

Таким чином, вихідні умови, що обумовили необхідність переходу української системи господарювання до соціально орієнтованої ринкової економіки принципово відрізнялися від умов, що склалися в розвинутих країнах заходу. Дана обставина дозволяє говорити про необхідність встановлення принципів функціонування ринкового механізму відтворення пропорції попиту та пропозиції в галузях соціальної інфраструктури, що дозволяв би оптимально сполучити канони вільного підприємництва з дотриманням соціальних гарантій.

Література

1. Конституція України // Урядовий кур'єр. – 13.07.1996 р. – №129 -130.
2. Волынский В., Тодрина И. Что такое «социальное рыночное хозяйство» // Бизнесинформ. – 1998. – №23-24. – С.28-

30.

3. Татаренко Н. Стратегія розвитку українського суспільства у контексті світових тенденцій // Розбудова держави. – 1999. – №7-12. – С.56-64.
4. Эрхард Л. Благосостояние для всех: Пер. с нем. – М.: Дело, 2001. – 352 с.
5. Hradil St. Soziale Ungleichheit in Deutschland. – Leske + Budrich: Opladen, 1999. – 536 pp.
6. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика: германский путь: Пер. с нем. – М.: Дело Лтд, 1994. – 224 с.
7. Удовиченко В.П. Пошук оптимальної моделі соціально-економічного розвитку України // Регіональна економіка. – 1999. – №1(11). – С.35-42.
8. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики. – К.: МАУП, 2002. – 200 с.
9. Херрманн-Пиллат К. Социальная рыночная экономика как форма цивилизации // Вопросы экономики. – 1999. – №12. – С.48-53.
10. Adenaber K., Heuss T. Unter vier Augen: Gespräche aus den Gründerjahren 1949-1959.– Berlin: Seidler Verlag GmbH, 1999. – 560 pp.
11. König R. Soziologie in Deutschland: Begründer, Verfechter, Verächter. – München: Carl Hanser Verlag, 1987. – 503 pp.
12. Клапхан Р. Ринкова економіка Німеччини. Соціальна орієнтація, соціальний порядок // Віче. – 2002. – №10(127). – С.62-66.
13. Веселов Ю.В. Экономическая социология: история идей. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1995. – 168 с.
14. Weber M. Soziologische Grundbegriffe. – Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1984. – 94 pp.
15. Weber M. Gesammelte Aufsätze zur Sozial - und Wirtschafts-geschichte. - Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1988. – 556 pp.
16. Maidok H. Einführung in die Soziologie: Leitthemen, Theorien, Grundbegriffe. – München: R.Oldenbourg Verlag, 1998. – 160 pp.

17. Амоша А.И., Прокопенко Н.Д., Иванов Е.Т. Каноны рынка и законы экономики. Кн.4 Процесс распределения и общественные отношения. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – 546 с.

18. Геец В. Социогуманитарные составляющие перспектив перехода к социально ориентированной экономике в Украине // Экономика Украины. – 2000. – №1 (450). – С.4-11.

19. Слезингер Г.Э. Социальная экономика. – М.: Дело и сервис, 2001. – 368с.

20. Деркач А., Панасюк Б. Концепція побудови соціальної ринкової економіки // Банківська справа. – 1999. – №1(25). – С.11-18.

21. Биггарт Н. Социальная организация и экономическое развитие // Экономическая социология: новые подходы к инс-

титудональному и сетевому анализу. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2002. – С.252-264.

22. Стеблій Г.Я. Формування соціально орієнтованої ринкової економіки // Регіональна економіка. – 2003. – №2(28). – С.192-194.

23. Момотюк Л.Є. Особливості формування соціальних гарантій у ринковій економіці // Фінанси підприємств. – 2003. – № 7(92). – С.84-89.

24. Теоретические и прикладные аспекты формирования смешанной экономики / Н.Д.Прокопенко, Е.Т.Иванов, Ф.Е.Поклонский и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 320 с.

Статья поступила в редакцию 13.09.2004

Л.В. БАТЧЕНКО, д.е.н, професор,

М.М. ЖИВАСВА,

Донецкий державний університет управління

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА

На даний час Україна знаходиться в умовах інтеграційного переходу до світового економічного співтовариства. Він передбачає багато істотних змін в системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, в основі якої лежить ідея можливості сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Поки що трансформаційний процес переходу країни із планово-розподільної економіки в соціально спрямовану відбувається складно та суперечливо, супроводжуючись не тільки значним зниженням обсягів виробництва, погіршенням інших показників, але й тривалим періодом стабілізації.

Наявність дієвої, ефективної системи соціального захисту – це свідчення рівня розвитку держави, його відповідність вимогам часу. Чим вищий рівень життя чле-

нів суспільства, які втратили за різними причинами можливість працювати, тим більш розвинутим може вважатися суспільство.

Нажаль, в Україні протягом довгих років соціальний захист підмінювався різними постановами та інструкціями, які найчастіше були не забезпечені необхідними фінансовими засобами. Як результат ми мали величезні заборгованості по соціальних виплатах, тяжке становище пенсіонерів, інвалідів й т. ін. Останнім часом існуючий Кабінет Міністрів веде активну роботу по створенню повноцінної системи соціального захисту населення. Ця програма повинна містити в собі ефективний механізм управління соціальними процесами як на рівні держави, так і на рівні кожного окремого підприємства.

© Л.В. Батченко, М.М. Живасва, 2004